

A szomorú postás története

Miško Kranjec

Élt egyszer egy postás, akit egész közönségesen Jancsinak hívtak, úgy magyarosan: Jancsinak. S mivelhogy falubeli volt, nyilvánvaló, hogy nem mese ez a történet. Élemedett ember volt már Jancsi, de vidám és jóságos, mert nem lehet rossz az, akinek szívéből szakadatlanul derű sugárzik.

Mi, gyerekek szentül meg voltunk győződve, hogy a világon a legszebb dolog — postásnak lenni, mert örömet, boldogságot vihet az embereknek. Mert Jancsi azt vitt. A mi falunk népe abban az időben fedezte fel Amerikát, egyik férfi a másik után kelt át a tengeren, s írta a leveleket, és küldte a dollárokat. Márpedig abban az időben a dollárnál nagyobb boldogság nem volt széles e világon. Jó ember volt Jancsi, mondom, pedig a mi házukba sohasem lépett be levéllel és dollárokkal a kezében. Hogy apánk ott dolgozott valahol Bánátban vagy Szlavóniában, s ott is maradt kora tavasztól késő őszig — az más dolog volt. Bánát meg Szlavónia nem esett olyan messzire, s tavasztól őszig sem volt olyan hosszú az idő, hogy érdemes lett volna bélyegre költeni. Különben is, a grófi pusztákon még a kenyérrelvót sem kereste meg, nemhogy dollárokat küldhetett volna.

Mégis, egyre Jancsit vártuk, pedig senki sem volt távol a háztól, vártuk éppen úgy, ahogy az egész falu várta, az öregek és mi, gyerekek.

— Ugyan járt-e már ma erre a Jancsi postás? — firtatták az öregek, mint-ha még lett volna várnivalójuk. Pedig valójában talán nem is volt senki a falu határán túl, aki rájuk gondolt volna.

A turniscei postán sem igyekeztek valami nagyon a levelekkel. Egész héten át gyűjtögették őket mint ahogy a mo'nár takarékoskodik a vízzel hét napon át, hogy vasárnap délután örölhessen.

Szombaton délután került sor a mi falunkra. Jancsi egy nagy táskát vett a nyakába. A mellétől a terdéig lógott, s akkora volt, mint-ha egy nagy falusi kemence evik fe'et akasztotta volna a vállára. Ellenzős postássapkát tett a fejére, papírba göngyölte szemüvegét, úgy tette zsebre, előbb azonban mindig kikapogatta a zseb bélését, nem támadt-e rajta lyuk. Azután nekiindult az úmenti falvaknak, ment, mendegélt az úton, amely végül elhozta a mi falunkba is, az utolsóba. Így aztán csak estére kelve érkezett el hozzánk, amikor a nap már lebukóban volt, s addigra alaposan fel is öntött már a garatra.

Jókor jött. Ilyenkor már mi, gyerekek is otthon voltunk. ha-ahaitottuk volt a lege'őről a jószágot. Ott vártunk az úmenti árok szélén, vadul bukfencezve, a lánvok meg anyjukkal együtt az utcát söprögették, hogy tiszta legyen vasárnapra.

Már messziről meghallottuk Jancsit. Énekelgetett magában, halkán, vonta-

tottan, mintha csak beszélgetne, önmagával társalogna. Már nem valami biztosan állt a lábán, pedig a mi falunkat még be sem járta. Elébe szaladtunk és kérdeztük, hozott-e nekünk valamit. Noha nem is ismert mindannyiunkat, sőt még csak ránk sem nézett, amint az első házhoz érkezett, más énekbe fogott, egyszerűen válaszolva mindnyájunknak:

— Nem hoztam én semmit nektek, máskor hozok mindent nektek!

Az öregek munkájuk végeztével kiálltak a kapuba, ha ugyan már előbb is ott nem lebzseltek, s ők is kérdezősködtek:

— Nekem nem hoztál valamit, Jancsi?

— Majd máskor — válaszolta Jancsi, és mindig hozzátette: Sose félj! E'jön majd az idő amikor te is kapsz levelet.

A nyomába sorakoztunk, úgy kísértük hiszen valakinek csak hozott levelet. Ő meg, hogy az emberek ne kérdezzék lépten-nvomon, s mégis tudomására adja a világnak, hogy örömhírrrel jár. abbahagyta a »Nem hoztam én semmit nektek. máskor hozok mindent nektek« nótát, és így énekelt:

— Dollárt kapott Markoicákék Borcsája, azért megyek én el mostan hozója!

Jancsi mindig a leghosszabb utat választotta a különféle Borcsákhoz. Katákhoz, Mankákhoz, mindig utolsónak hagyta őket, s így az embereknek bőven volt idejük, hogy megvigyék az öröm hírét Borcsának. Borcsának maradt ideje, hogy fölkészüljön.

— Dollárt kap a Borcsa! — mondták az asszonvok, s már terítették is magukra a nagykendőt, megtörölték kezüket a kötöbe, s ezt azután megfordították, hogy a tiszta fele legyen kifelé. — Magam is elmegyek. Hátha kap levelet is, és szó lesz benne az én uramról is.

S ha az égvilágon senkiük sem volt Amerikában az asszonvok, emberek akkor is találak ürügyet, hogy ellátogassanak a boldogságban úszó Borcsához.

Borcsa meg, amint meghallotta az újságot az első, mindenki mást megelőző hírvirágától, szinte belekábult bele-vörösödött az izgalomba, és csak nislogni tudott. Aztán, amikor magához tért, sebtől megfésülködött, és tiszta kötényt kötött maga elé. Bort főltött az üvegbe Jancsi számára, kifutott a konyhába, és három tojásból rántottát sütött.

Így hát Jancsinak, amikor betoppant az udvarba, majd Borcsa hívására a szobába, már nem is kellett szabadkoznia, hogy »Dehogy ülök le!« — az asz-

tal már meg volt terítve, félig letakorva az abrosszal. Nem mondhatta, hogy nem ér rá mert már minden levelet széthordott, ha egyáltalán volt más kézbesíteni valója. S ahogy az asztalhoz ült, mielőtt még egy szót is szólhatott volna a levélről meg a dollárokról, már ott volt előtte, az asztalon a teli tányér rántotta, a tányér mellett ott állt a villa, a kés, a kenyér, előtte a flaskó meg a pohár — mert hát csak nem iszik Jancsi üvegből most, amikor már nem dolgozik!

Mi, gyerekek, mint a búcsújárók, se-regestől kísértük Jancsit. Fölkapaszkodtunk az ablakokra, mintha lakodalmom volna a házban. Még a szobába is bemerészkedtünk, az emberekkel teli szobába, vagy pedig a folyosón nyüzsgöttünk pedig már ott is jócskán voltak felnőttek. Eljöttek a s-omszádok, el az utcabeliek, megérkeztek a rokonok is és mindenki, akinek volt valakije Amerikában. Ott tolongtak azok is akik mindenütt jelen vannak akár lakodalomról, akár temetésről van szó.

Jancsi ünnepélyesen lépett a szobába, amely úgy tele volt emberekkel, mint-ha újasszonyt várának. Mielőtt átadta volna Borcsának a levelet, megállt előtte mint a vőfély a násznép előtt. Az asszonvok sietve törölgették a szemüket, nehogy a könnyek elhomályosítsák, s elmulasszák a pillanatot, amikor Jancsi átadja Borcsának az utalványt. Szerencsére akadt a házban egy öreg toll, no meg egy csöpp tinta is. S mialatt Borcsa mindenféle ákombákomot kívárgált az utalvány szelvényére, Jancsi egyre mondogatta neki mindenki fülhallatára, hogy igazán bo'dog lehet, s Borcsa ettől mégjobban pirult, és már azt sem tudta, hogy hívják.

És mialatt mi, gyerekek szinte elszédültünk, ha az asztalra pillantottunk, Jancsi mintha nem is látta volna a terített asztalt, sem a rántottát végtelen nyugalommal és szinte vallásos áhitattal, mintha áldoztatná Borcsát, számlálta eléje a dollárokat, suttogva mint a pap, amikor imádkozik.

Borcsa csak bámult a dollárookra. Egészen magánkívül volt. Egyre vörösödött, és ezre ágában sem volt a számolás, mindegyre csak kínálgatta Jancsit:

— Üljön le, Jancsi bácsi, no üljön már le... Majd aztán... majd aztán... Ugyan ne siessen... hát nem vagyonk mink... ugyan már hova siet... — noszogatta, mintha csak esküvő komája volna.

Jancsi aztán kezébe fogta a megszámlált bankjegyeket, és egyre nyújtotta!

Borcsa felé. Az asszony végülis elfogadta, és keblébe dugta — így esett éppen kezeügyébe. Keblébe dugta, de a dollárcsomó vége kikandikált ruhája kivágásából, mint a kiscigány a galambdúcából. S jó is volt így, mert hol az egyik, hol a másik vendég lett kíváncsi:

— Ugyan már, Borcsa, adjál egyet, hadd látom, milyen!

Mindenfelől mohó kezek nyúltak feléje, s Borcsa egymásután húzta ki kebléből a dollárokat, nem törődve azzal, kinek adja őket. De hiszen nem is kellett félnie, hogy valaki elvesz egyet is, pedig hát kézzől-kézre járt valamenyny, mintha egyik is másféle volna, mint a többi.

A levél után is többen nyúltak. Lehet, hogy Borcsa kezdetben meg akarta tartani a levelet csak magának, hogy majd akkor olvassa el, ha magára marad, mert hát — ki tudja — olyasfélé is írhat a férje, hogy szeretné bánatos keblére ölelni, meg más olyasmit, ami nem idegeneknek meg gyerekeknek való. Az emberek azonban még kíváncsiban vizsgálgatták a levelet, mint a dollárokat, amelyekben nem volt számukra semmiféle üzenet. Egyikük meg is szólt:

— Levelet is kaptál, Borcsa?

— Kaptam, bizony kaptam — bólogatott rá az asszony nagyboldogan.

— Ugyan olvasd már el — biztatták. Hadd halljuk, mit ír a József!

Szerelem boldogságában, nagy örömben beleegyezett:

— Jól van, olvassa el hát valaki hangosan.

Nagy kegy volt ez számunkra, nagy boldogság, hogy végighallgathattuk az egész levelet!

Abban az időben kevés írástudó ember volt közöttünk, legalábbis az írott betűt kevesen tudták elolvasni. Így hát az volt a legokosabb, akinek eszébe jutott Jancsi:

— Majd a Jancsi bácsi! Olvassa ő, neki szemüvege is van!

Valóban, Jancsinak volt szemüvege, méghozzá mindig a kezeügyében. Jó, hogy még a rántotta mellett ült, így hát gond nélkül olvashatott. Borcsa odaadta neki a levelet. Már előbb fölbontotta ugyan, de csak azért, hogy egy pillantást vessen a borítékba, nem símul-e benne még egy-két dollár.

Jancsi átvette a levelet, az orrára biggyesztette szemüvegét, majd megigazította, hogy lássa, jól szolgál-e.

A szobában siri csönd támadt. Miniket, gyerekeket, ha magunktól el nem

hallgattunk, elhallgattattak. Vagy oldalba böktek bennünket, vagy pedig a fülünket húzták meg, s ez minden esetben eredménnyel járt.

Jancsi lenyelte a falatot, leöblítette egy pohár borral, és nekifogott. Elolvasta az első mondatot, majd a másikat, és így végig. Lassan, minden szót hangsúlyozva, úgy ahogy a tanítók olvasnak föl a tanulóknak, ha azt akarják, hogy mindent jól megjegyezzenek a kis lurkók.

Mondom, síri csöndben olvasott. Szava tisztán csegett odakinn a folyosón, meg az udvaron is, amint a hegyekről és völgyekről, végtelen tengerekről, a boldogságos szent Szűzről, szent Józsefről, meg a gyermek Jézusról olvasott, és a levélíró József bánatos szívére! beszélt, amely már úgy, de úgy vágyik a falusi kis templom után, és „mindanyinyiatok után, kedveseim”. Csak ezután került sorra „... az én szeretett Borcsa feleségem és az én drága gyermekeim, elhagyott madárkám...” Minden benne volt, szépen sorjában, mint a gondosan becsomagolt holmi a kofferban. Reménykedik József Amerikában, hogy Borcsa otthon, Poljanán még nem felejtette el, és hűséges maradt hozzá, mint a gerle a párjához. „Hát az én aranyos gyerekecskéim — szót fogadnak-e?” „Mondd meg nekik — Vaneknek, Tineknek, Ancskának — legyenek engedelmes gyermekek...”

Ahogy valakinek a neve elhangzott — akár az asszonyé, akár a gyermeké — zavarba jött, pislogni kezdett, és még jobban fújta az orrát. Borcsa sóhajtozott:

— Már hogyan lennék hű hozzá? Hogyan lennék hűséges az én drágalátós galambomhoz? Istenem, istenem!...

A gyerekek is egyre bizonykodtak:

— Hogyan fogadnánk szót édesanyánknak? Hogyan engedelmeskednénk neki?

Mi meg tágranyílt szemmel bámészkodtunk, s tekintetünk mindig azon álapodott meg, akiről éppen szó esett a levélben. S amikor az Amerikában élő apa elkészült gyerekei szólogatásával, mi vettük őket sorra:

— Legyetek jók, legyetek jók! Látjátok, milyen sok dollárt keres az apátok!

Amikor a levélíró befejezte a házbéliek emlegetését, a szomszédok, a rokonok kerültek sorra — az egész falu. Mindenki türelmetlenül várta ezt a pillanatot, s amikor elhangzott az első név, amelynek viselője nem tartozott a családkhoz, mozgolódás támadt. Aki eddig

Sáfrány Imre illusztrációja

állt, leült, akinek meg nem jutott ülőhely, nyugtalanul topogott.

— Hogy van András szomszéd? — volt a levélben.

András a kemence mellett kuporgott, amikor azonban meghallotta nevét, fészkelődni kezdett, majd körülnézve, megszólalt:

— Itt vagyok, ha énrám gondolt a szomszéd... Olvassa csak, Jancsi bácsi, olvassa csak, hadd halljuk, mit ír a mi kedves jó szomszédunk — s azzal odafurakodott az asztalhoz, Jancsi háta mögé. Nyomában odasereglett az egész család, felesége meg a gyermekek is, aztán meg a többiek, akikről szó esett a levélben. Olyan boldogan mosolyogtak, mintha a mennyország kapuja tárult volna ki előttük, s velük együtt áhítatosan hallgatták, amint Jancsi olvasta, hogy József azt írja Barcsának, „tiszteltetem a szomszédokat... mert mindig jők voltak hozzád, és segítenek rajtad, ha magad nem győződ a munkát. Sose felejttem el nekik...”

— Már hogyné segítenék! Hát hogyné segítenék! — kiáltotta András szomszéd, s ezt visszhangozta a családja is olyan elégedetten, olyan boldogan, mintha csak dollárokat ígért volna nekik József, vagy éppen azt, hogy kiviteti őket Amerikába. — Segítünk mi egymáson! Írd csak meg neki, a Józsefnek, Borsca, hogy maradjon ott nyugodtan, ha megkereshet még néhány dollárt. Itt úgyszincs semmi, dehát ezt ő maga is jól tudja...

— Úgy van! — helyeselt mindenki a szobában, a folyosón, az udvaron. — Csak maradjon ott, ahol van, és keressen minél többet, hogy ne legyen olyan szegény, mint mi! — Aztán hozzátették:

— Neked, Bora, meg segítünk, ahányan csak vagyunk. Lekaszáljuk a búzát, behordjuk, kicsépeljük, s föl is szántunk helyetted, ha magad nem győződ...

Ennyi sok segítséget ígértek Borscának, pedig hát sok dollárt kapott. A bankók egymás után tértek vissza hozzá, s ő megint csak a keblébe dugta őket. Csak úgy sugárzott a boldogságtól.

Jancsi pedig olvasott tovább. Elsorolta a szomszédokat, a rokonokat, az ismerősöket, el mindenkit, akinek csak volt valakije Amerikában. Amint Jancsi kiejtette a nevüket, boldogan álltak föl ültőhelyükből, s jelentkeztek, mint az iskolában:

— Jelen! Itt vagyok!
Majd azután:

— Álljon meg egy percre, Jancsi bácsi! Az isten szerelmére, csináljatok már egy kis helyet — tolakodott a néven szólított az asztalhoz, pedig a levélben csak éppen annyi volt, hogy „tiszteltem”, aztán egy szó sem esett róla.

Az asztal körül sorakoztak mindazok, akikről József megemlékezett, a többiek meg egyre kérdezték:

— Jancsi, hát rólam semmit sem írt? Nézd már meg jobban!

— Hát az én uramról nem üzent?

— Nem — választottak jobbról is balról is a türelmetlenkedőknek. — Hiszen Jancsi elolvashatná. Szemüvege van, jól lát vele...

— Nem hát — erősítette meg Jancsi is. — Szórol szóra. betűről betűre olvasom a levelet... Rólatok majd egy másik levélben lesz szó.

S már a végére is ért a levélnek, ahol még egyszer szó esett a házbeliéről, az asszonyról. Ezeket a szavakat is éppen olyan komoly érdeklődéssel hallgattuk, mint maga Borcsa: „... s most hűséges párom, bánatos szívemre ölelek, és csókollak százszor, a boldogságos szűz Mária és szent József álljanak mellett, és vigyázzanak rád...” S ezután József „... forrón szeretett gyerekeit...” üdvözölte, akik után „éjjel-nappal bánkodik”...

Jancsi elolvasta a levelet, megette a rántottát, az utolsó pohár borral leöblítette torkát, papírba göngyölte a pápaszemét, zsebreavágta, és amikor elindult a házból, Borcsa utána futott, és hogy senki se lássa, bőséges borraival adott neki, egy bankót, a kebléből, úgyhogy Jancsi hebegve szabadkozott:

— Nem kell, Borcsa, dehogy kell! Elhozom én neked anélkül is, ha jön valami, csak adja isten, hogy máskor is jöjjön. Írd meg Józsefnek, hogy tiszteltem, és csak keressen ilyen szépen tovább.

Kokon Józsi éppen ekkor akaszkodott a kápolna harangkötelébe, és vecsernyére szólította a hívőket. Erről eszünkbe jutott a vacsora, amely otthon várt ránk, Jancsi rántottájának láttán nyálcsorgatókra. Hiába, boldog ember ez a Jancsi, olyan hivatala van, hogy két kézzel kapna utána bárki.

Jancsi meg csak ment, cipelte a nagy, félkemencényi táskát. De most másképpen vitte, most a hátán lógott, egészen a térde hajlásáig. És elmenőben más-ként szólt az éneke is:... Szerelmes kedvesem... aztán meg így: ... Madár vígan dalol a lombos ágon...

A legboldogabb ember ballagott át a réten, s a nagy, most már üres táská minden lépésnél a combjához ütődött: „pe-ka, pe-ka, pe-ka, pe-ka”. Jancsi meg lépéseinek ütemére dalolt „szerelmes kedveséről.”

Így, ilyen boldogan folyt volna életünk végestelen végig, ha közben ki nem tör a háború. Mi, gyerekek fölcseperedtünk volna, s jártunk volna a kenyér után, ki Bánátba, ki Szlavóniába, ki meg Amerikába. Írtuk volna a levelet haza, az asszonyoknak, akik egész nap csak a dollárokat várták volna. Jancsi meg cipelte volna táskáját végig a falun, és egyre csak hajtogatta volna: „Nem hoztam én semmit nektek, máskor hozok mindent nektek! Manka Hozjanka, az kapott, dollárt kapott!”

Én nem küldtem volna dollárokat, mert sohasem lett volna annyi pénzem, hogy Amerikába utazzak. Szezőnmunkába jártam volna, mint édesapám. Onnan meg úgysem érdemes írni. Még is... a gyerekeim minden este lesték volna, jön-e már a Jancsi. S Jancsi, mellettük elmenőben, nem sajnálta volna tőlük a szót: „Nem hoztam én semmit nektek, máskor hozok mindent nektek”.

Váratlanul kitört azonban a háború, amelyről később megállapították, hogy világháború, még később pedig azt, hogy első világháború. Ha Szarajevóban nem ölték volna meg Ferdinánd trónörökösét, akkor is kitört volna, csak csendesebben és — legalábbis a kezdetben — sokkal ártatlanabb lett volna. Így azonban a mi falunk népe is ilyenformán beszélt: „Egy-kettőre elbánunk a szerbekkel, s új országot hódítunk, hogy még nagyobbak legyünk!”

Jancsinak több volt a dolga, mint azelőtt. Poljana férfiai kaszárnyába gyülekeztek, s innen mentek a szerb front-ra, Galiciába, a Kárpátokba.

Az öreg Pallér tanító jól megtanította írni az embereket, most havonta legalább egy levelezőlapot küldték haza, s így az otthonvalók tudták, hogy emberük még él. A boldogságos szűz Mária kísérte őket útjukon, és szent József őrködött fölöttük.

Kezdetben nem volt baj, sőt a leg-többen jókedvűen írtak haza: „A szerbek, de az oroszok is szaladnak előlünk. Ha az isten megsegít bennünket, s továbbra is így megy — írták — otthon aratjuk a hajdinát...”

— Miért sírtok, ugyan miért sírtok? — vigasztalta Jancsi az asszonyokat,

amikor kezükbe nyomta a levelet, most azonban senki sem invitálta be a házba, hiszen nem dollárokat hozott! „Őszre otthon aratjuk a hajdinát!” Sehogy sem ment ki a fejkükből a hajdina.

Nem ők aratták le. Mire a hajdina kivirágzott, már az elsők elestek, igaz, hogy még nem a mi falunkbeliek voltak. Így hát Jancsi még mindig jókedvűen dalolt, igaz, hogy másképpen és nem is a dollárokról, hanem ilyenformán:

— Zsalig, Hozján, Horvát, Krampacs! — és elsorolta mindenkinek a nevét a faluban. — Írt a férje! Él, egészséges. A királyt szolgálja, a hazát védi, őt meg a boldogság szent szűz Mária védelmezi. Kitüntetik, meglátjátok, kitüntetik. Ha megkapja a nagyaranyat, soha életében nem kell többé dolgoznia!

Így bátorította Jancsi az embereket, amint a falut járta, most már hetenként háromszor is. Mi, gyermekek meg a nyomában. Teli volt a táskája, most sohasem himbálózott a farán úgy, mint hajdan. Előfordult, hogy behívták egy-egy házba, a házigazda azonban úgy intézte a dolgot, hogy a borosüveg későn kerüljön az asztalra, a háziasszony meg megfélekedezett a rántottáról. Mi, gyerekek azonban változatlan kíváncsisággal csüngtünk az ablakpárkányon, mint a rajzó méhek az ágon, és füleltünk, mit kérdeznek a házbeliek Jancsától, hogyan beszélnek a frontról. Hallgattuk, ha Jancsi fölolvasta az Ivánok, Marcik, Józsefek, Stéfánok, Nácik leveleit, akik — ím — élnek, jól vannak, tiszteltetik családjukat, a szomszédokat, az egész falut, és mindegyre csak azt kérik, hogy imádkozzanak értük, hogy legalább életben maradjanak, ha már az egészségük el is vész.

Kivirágzott a hajdina, el is virágzott, meg is érett, és eljött az aratás ideje, Ekkor történt: megérkezett a faluba az első feketeszegélyes levél. Valami Iván esett el. Jancsi tökrészeg volt, mire a falunkba ért. Már Tursiscsen berúgott, nyomban azután, hogy a postán öt ilyen levelet dugtak a táskájába. Egyik kocsmából a másikba ment. S annyit beszélt ezekről a levelekről, meg a címzettekről, hogy a hír jóval előtte járt, s minden házban fájdalmas visszhangot keltve, egyre terjedt.

Jancsi hallgatagon, szinte ijedten osont be a faluba. Most nem dollárok voltak a táskájában, nem járt hát a szája. Nemrégén még éltek az Ivánok, meg a Marcik, ki tudja mind elsorolni őket, most már halottak.

Az emberek aggódva kérdezték:

— Jancsi, él még a fiam?

Jancsi szava most másképpen hangzott.

— Már hogyste élne! Él az, de még mennyire! És verekszik mint maga az ördög. És a szűz Mária, ne félj, vigyáz reá! — Azután hozzátette, hogy a hír előtte járja be a falut: — De Iván... Hozján Iván... az elesett. A királyért, a hazáért és a hitért esett el. Szép halála volt! Ezen nem lehet változtatni. Van akinek el kell esnie, mert azok az átkozott oroszok és szerbek nem akarják megadni magukat, hogy már egyszer vége legyen ennek az öldöklésnek. Mi nem adhatjuk meg magunkat, hiszen az igazság a mi oldalunkon van!

Amerre csak járt, erről az Ivánról beszélt, meg arról, hogy elesett, s így a hír jóval megelőzte őt is, meg a levelet is. Mi is gyorsabban jártunk, mint Jancsi, s előbb értünk Ivánék házához, ahol keservesen sírt-rítt mindenki, mintha csak a házban lenne a halott.

A ház előtt, az utcán megálltunk, és vártuk Jancsit meg a levelet. Jancsi meg, mintha most már csak bennünket szeretne, megállt előttünk. Benyúlt a táskába, és a levél helyett a pipáját vette elő. Megtömte, töprengett, hol ránk nézett, hol meg a bánattal, boldogtalansággal teli házra, s mi utánoztuk: néztük a házat, néztük őt, éppen, hogy csak pipára nem gyűjtöttünk.

Jancsi szeme megakadt a hozzá legközelebb álló gyereken, Jósán, és megszólította:

— Te! Gyere ide! Ez a „te” mindannyiunknak szólhatott, így hát egymásra tekintettünk, mintha csak keresnénk, ki az áldozat.

— Na gyere már! — szólalt meg Jancsi most már hangosabban, keményebben, mint aki nem akarja tovább szaporítani a szót. És rá is mutatott a boldogtalan gyerekekre, hogy ne lehessen kétség afelől, kinek szól. Jozsek elsápadt, mintha maga a halál tette volna rá a kezét. De mielőtt magához térhetett volna, Jancsi már a kezébe nyomta a levelet.

— Vidd be Hozjánékhoz, mondd meg nekik, hogy ez az... ő Ivánjuktól van. Ő ír nekik, szegény. Én sietek, másutt van dolgom. Annyi az istenverte levél, hogy azt sem tudom, hogy hordom szét, pedig hát az emberek alig várják...

És egy pillantásra sem méltatva a megrémült kisfiút, meg a kezében ragadt levelet, sarkonfordult, letért az út-

ról és toronyiránt, a gyalogösvényen át vágott neki a szomszédos utcának. Ott maradtunk a baljóslatú levéllel az út közepén.

Csak álltunk és néztünk egymásra. Bámultuk a gyászszegélyes levelet, szótlanul, míg egyikünk föl nem sóhajtott:

— De mit jelent az, hogy fekete a levél széle?

— Mit? — kiáltoztak a többiek. — A halál van benne.

A halál valóság volt számunkra, élő, nagy, csontos, fehér lepedőbe burkolt valóság, kaszával a kezében. És noha valóságos, csontos volt, nagy volt, mégis be tudott surranni minden házba a kulcslyukon keresztül Nem csoda hát, hogy a levélbe is belefért. S hogy mindenki tudja, hogy halál van a levélben, feketével szégték körül.

Több se kellett a levelet tartó, rémült gyerekeknek. Kétségbeesetten rimánkodott:

— Gyerekek, az isten nevére, szabaddíjatok meg. Vegyétek el tőlem ezt a levelet! Vigyétek el Hozjánékhoz. Én belehalok, ebben a szempillantásban belehalok!

Kiáltozása megrázott, és még jobban megrémített bennünket. A világ minden kincséért sem merésztük volna megérinteni a levelet. Készen álltunk, hogy minden pillanatban szerteszét fussunk, s rábízzuk sorsára a levelet tartó szerencsétlen flótást.

Eppen akkor jött arra Hozjánék szomszédja, egy süket öregasszony. A rétről igyekezett hazafelé, és még semmit sem tudott a szomszédjait ért gyászról. Összenéztünk, majd a levelet tartó boldogtalanra pillantottunk, aki egyre nyugtogatta felénk a feketeszélű borítékot. Annyi ereje azonban mégis volt, hogy nyöszörögve bár, de megszólította az anyókát, és most neki kínálhatta a levelet:

— Nagyanyó, ugyan vigye el ezt a levelet Hozjánékhoz!

— Mit mondsz? — kérdezte a süket öregasszony.

— Hozjánék levelet kaptak! — kiáltotta nagy hangon a fiú, s ekkor már mi is magyarázgatni kezdtük: Itt a levél, Hozjánék meg amott vannak, a két dolog együvé tartozik, vigye el hát neki a levelet.

Az anyóka nézegette a levelet, a fekete gyászkeretet, amelyről semmit sem tudhatott, és közben egyre mondogatta:

— Ej, ej! Nohát add ide azt a levelet. Elviszem én! Miért ne vinném? Leg-

alább megtudom, mit ír a gyerek, él-e hal-e. Régen nem írt már...

Úgy néztünk az öregasszony után, mintha féltünk volna, hogy valami bajt csinál. Nem történt azonban semmi. Ment, ballagott, szépen lassan Hozjánék háza felé, egyre mondogatott valamit, és csóválta a fejét. Láttuk, amikor belépett a kapun. S hallottuk is, a házban elcsöndesedett a sírás. Tudtuk, most bontják föl a levelet, most kezdik olvasni. Nem is lehetett másként, s hogy így volt, nem férhetett kétség hozzá, mert a csönd után szinte megrázkódott a ház is a keserves zokogástól.

Erre aztán ahányan voltunk, annyit felé szaladtunk. Haza mentünk.

Este volt, mire Jancsi elindult a falunkból. Az üres táska egyenletes lépteinek ütemére mondogatta a magáét: pe-ka, pe-ka, pe-ka... Jancsi lekókkadt fejfelé bandukolt. Most nem dalolt a „szerelemes kedvesemről”, sem pedig arról, hogy „Madár vígan dalol a lombos ágon”. Új nótája volt, azelőtt sosem hallottuk:

*Ősz van, elmúlt a nyár
Susog az erdő lombja,
Szomorú szívemet
A bánat nyugja.*

Igen, ősz volt, hullott a falevél, a hajdinát learatták, és a háború egyre tartott, a szívek megteltek ismeretlen, vigasztalan bánattal. Senkit sem került el, senkit sem kímélt meg ez a szomorúság, s végülis hatalmába kerítette a mi hajdan oly vidám Jancsi postásunkat is.

Ősz volt, hullott a fák lombja, felhők takarták az eget, s bezárkóztunk az alacsony gerendaházakba. A szél süvöltve nyargalászott a házak körül, belekapaszkodott a tetőkre, s lehullott a hó.

Többé nem vártuk már Jancsit úgy, mint valamikor, még mi, gyerekek sem. Féltünk tőle, mintha a halál járna a nyomában.

Pedig most már nem jöttek feketeszegélyes levelek. Egyszerű, közönséges levelek érkeztek. S csak amikor fölbonították, mondták el a sorok: „Bajtársunk halott”...

Jancsi sem volt már a régi, nem ám! Már kintről, a ház elől kiáltozott, s olyan volt a hangja, mint a segélykiáltás:

— Hé, van itthon valaki? Levelet kaptatok!

Nagy sokára valaki elszánta magát a házbüliek közül és kilépett az udvarra. A pillantása összeakadt Jancsi tekintetével.

— Mi van a fiammal? — kérdezte ilyenkor rettegve a házigazda, s úgy nyúlt a levél után, mint aki nem akar utána nyúlni.

Jancsi igyekezett kikerülni a kérdő, aggódó tekintetet, vállat vont, s már ment is:

— Nem tudom... A szentséges szűz Mária talán még vigyáz rá...

Gyorsan szedte a lábát, hogy messze kerüljön, mielőtt fölbontották a levelet. Félt, hogy visszahívják. És így sietett, sietett végig az egész falun, hogy minél előbb lerázza magáról a levelek szörnyű terhét.

Csak néha történt meg, hogy a házbeliék sebtében elolvasták a levelet, s látva, hogy katonájuk él még, Jancsi után szaladtak:

— Jancsi, gyere be egy pohár borra! Jancsi megállt, mintha tétovázna. Tovább kellett hívogatni:

— Él... kórházban van. Azt írja, hogy talán hazakerül. Megsebesült, de járhatott volna rosszabbul is. Na gyere már, tudod, jó borunk van!

Nem ment. Az ember szívesen inna akár ecetet is, csakhá már rendben mennének a dolgok.

— Még mindig nincs vége ennek a gyilkolásnak, Jancsi? — foggatták. — Mire való ez az öldöklés? Kinek van haszna belőle?

— Nem, nem lehet még vége! — tartotta magát Jancsi, de már ő sem volt biztos a dolgában. — Amíg az ellenség meg nem adja magát, nem lehet vége. És ne is legyen vége! Miféle igazság volna ez?

Az emberek most már nem helyeselték neki, már ő maga sem hitt abban a mesében, amit még egyre védett.

Megjött a tavasz, és az emberek pusztultak tovább. Egyre érkeztek a levelek mind szaporábban jöttek. Új katonák mentek a frontra, fiatalok, öregek, egyre fiatalabbak, egyre öregebbek. És mindannyian írtak haza, Poljanára.

Jancsi már nem járt házról házra. Nem győzte volna a munkát. És túlságosan is sok volt a szomorúság.

— Mintha én lennék az oka, ha valaki elesik a harctéren — mondogatta. — Így akarja a király és az isten! Mit tehet ez ellen szegény Jancsi postás? Ha a királynak, meg az istennek abban telik kedve, hogy az emberek mind egy szálig elessenek értük, hát essenek el.

Nyilvánvaló volt, hogy a király is, meg az isten is ilyesvalamit akartak.

Jancsi napról napra részegebben érkezett a faluba, énekszó nélkül, egyre csendesebben.

Mi, gyerekek a legelőn vártuk be, nem messze a házunktól. A kerítések mellett élősvény húzódtott, s az élősvényben léccel körükerített kereszt állt, rajta Krisztus. »Emeltette Kelenc Mátyás és Matyasec Iván« — hirdették a kőbe vésett betűk. Az út túlsó oldalán sást nevelő pocsolya volt, az út szélén pedig dúsan nőtt a kutyatej. A sárgával pöttyözött pázsiton nagyokat bukfenceztünk és jókat birkóztunk. Távolabb, az útkanyarban egy kocsmá állt, amely ebben az időben mindig hangos volt, mert ott gyülekeztek a frontra indulók.

Jancsi nagy késéssel érkezett, de mégis korán, a rossz hírt sohasem elég késő megtudni. Szerencsét viszont nem hozott többé. Megállt a feszület alatt, és maga is olyan volt már, mintha Krisztus szállt volna le a keresztről, és szólítja mindazokat a poljanaiakat, akiket valahol, messze idegenben halálra ítéltek. Olvasta sorjában a neveket, s úgy éreztük, hogy csak egy nevet mond szüntelenül, ugyanazt a nevet, egy-ugyanazon emberről beszél, aki élve, halva ir...

— Hát az enyém, Jancsi? — kérdezték az asszonyok.

— Nem tudom, Klára — válaszolta Jancsi, rá sem tekintve a kérdezőre. — Ma nem írt. Lehet, hogy majd máskor...

— De él-e még? — kérdezték a Klárák meg a Trézák.

— Már hogyné élne? — kiáltott Jancsi. — Ha meghal, akkor biztosan ír.

Valóban — a halottak írtak!

— Hát az én apám? — kérdezősködtem édesapám után. Ő is valahol megszűnt járni, idegenben. És amikor azt válaszolta, hogy nem írt, tovább kérdezősködtem: — A Radcssev anyó is kérdezteti, hogy írt-e az ő fia...

— Mondd meg az anyónak, hogy majd ő is kap egyszer levelet... Mindenki kap, édes gyermekeim. Mindannyiunktól megemlékeznek az apák, a testvérek, és ha majd ti is kimentek a frontra, nektek is eszetekbe jutunk...

— Már két éve, hogy nem ír... — szólalt meg valaki.

— Na és? És ha száz éve nem írt volna, akkor sincs baj — erőlködött még mindig Jancsi hangja. — Egyszer csak itt lesz az a levél is.

Két éve... Hol van már az az első ősz, amikor így beszéltek az emberek: »Mire a hajdina beérik, hazajövünk, hogy learassuk!«! Azóta már kétszer érett meg a hajdina, most érik harmadszor is, és szüntelenül érik majd a jövőben is, és minden évben learatjuk.

Sáfrány Imre illusztrációja

— Hát nekünk, Jancsi, nem írt?

— Üres már a táskám — felelte Jancsi, és rámutatott a jókora tarisznyára. Azután még láttuk, amint betér a kocsmába, hogy borba fojtsa bánatát. S amikor már kicsit sikerült belefojtania, kifelé haladva a faluból, dúdolgatott:

*Ősz van, elmúlt a nyár
Susog az erdő lombja,*

Mint a vándorútra induló fecskék, gyülekeztek az emberek a kocsmában. Kint a cifraszerszámos, fölvirágzott kocsi, bent az ivóban daloltak az emberek, ölelték, csókozták egymást, csókolózott a falunk népe.

S amikor kocsira ültek, s elindult velük a szekér messzi utakra, mindig ugyanazt énekeltek:

*Itt hagylak én, Poljana,
Kicsi falum temploma...*

Pedig nem is volt templomunk. Csak kápo'nánk, amelyben Kokon Józsi húzta a harangot, szólított bennünket istenhez, míg el nem vitték azt a kis harangot is, mert jobban kellett ágyúnak. Leszedtük a kukoricát, learattuk a hajd'nát, fölszedtük a krump'lit, leszüreteltük a szőlőt. El is vetettünk, és a falu fölé borult a végeérnetlen esős, zord ősz. Legeltettük a teheneket, fo-

gócskáztunk, tüzet raktunk és krump'lit süttöttünk. Esténként a jószág nyomában hazaba'lagtunk, és vártuk a postást, pedig tudtuk, hogy a válasz most sem lesz más:

— Nincs semmi... Talán máskor... Mindenki kap levelet...

Az ősz fölvaltotta a tél. A hó betakarta a falusi házakat, estefelé úgy szállt belőlük a füst fölfelé, mintha a kéményen át szivároogna a házbellek bánata. Az esték mintha két tenyerük közé rejtették volna a házakat: seholsem pislogott egyetlen egy gyertya világa sem. Nem volt miért. A gyertva-fény csak megnyújtotta volna a napokat, mi meg azt szeretttük volna, hogy az évek is összezugorodjanak.

És ebbe a fehér végtelenségbe és időtlenségbe egyre új bánat ömlött, s mindegyre új sirások fakadtak belőle. Az emberek pusztultak, szüntelenül hullottak, mintha elúnták volna az életet.

Jancsi csak ült a kocsmában. A levelet úgy osztotta szét, mintha csak szertedobá'ná őket: hús-harminc levél kézbesítéséhez annyi időre sem volt szüksége, mint hajdan egyhez. Nem beszélgetett senkivel sem, szava-

járása: »Majd máskor...« is kifakult, elszintelenedett, mint ő maga, mint az ősz mint a tél, mint ahogy minden kifakul e világon. Űlt a kocsmában, megivott fél liter bort, elszívott két pipányi kapadohányt, és egész nap, egész éven át részeg volt. S távoztában nem nézett se jobbra, se balra. Magára maradt, amint mi is magunkra maradtunk. Csak amikor kiért a faluból, a szántóföldek közé, hallhattuk — ha éppen arra jártunk, hogy néha rázendít arra a régi, szomorú nótára, amit isten tudja, hol szedett föl, s amelyik olyan nagyon illett ezekhez az évekhez, a mi falunkhoz:

*Ősz van, elmúlt a nyár,
Susog az erdő lombja,
Szomorú szívemet
A bánat nyomja.*

Estéről-estére ugyanaz a dal ugyanaz a bánat, ugyanaz a szomorúság szorítja össze a szíveket, és mintha szakadatlanul, mindig hullanának a falevelek... tavasszal is, nyáron is, ősszel is... mindig, szakadatlanul...

Három éve már, hogy susog az erdő lombja, hogy hullik a falevél, és a bánat nem költözött ki a szívekből.

Mire kitavaszkodott, Jancsi nem volt többé. Mi, gyerekek kiálltunk a falu szélére, hogy várjuk az új postást. Amikor Jancsi felől kérdezősködtünk, csak ennyit válaszolt:

- Meghalt.
- Miért?
- Miért? — nézett ránk csodálkozva. — Azért, mert meg kell halni. Kül-

lünben is mindegy... a levelek azért megérkeznek...

A levelek tovább is érkeztek, az új postás azonban nem mesélte el, hogy Jancsi saját magának is kézbesített katonaleveleket, és hogy egy napon önmagának is meghozta az utolsó levelet, amelyben — mint ő szokta mondani — halott fia írt: Elesett a Doberdónál. Most már értettük, miért énekelt egyszer egy új nótát:

Elmegyek a doberdói harctérre...

Nem sokat tudtunk erről a harctérről. Pedig Jancsi ott vesztette el a fiát, és ezen a téren elveszett ő maga is. Vele együtt meghaltak a nótái is: »... Szerelmesem kedvesem, « »Madár vígan dalol a lombos ágon«, meg az, hogy: »Ősz van, elmúlt a nyár, susog az erdő lombja«. és az is, amelyik a doberdói harctérről szólt. Elhallgatott táskájának örökön egyhangú daia is; »pe-ka, pe-ka, pe-ka, pe-ka... «

S elhallgatott ő maga is, a hajdan mindig vidám, később meg mindig bánatos postása életünknek, az az ember, akitől régen annyira irigyeltük a rántottát, meg a többi ajándékot, s aki végülis borzadva adta át a címzettnek a leveleket, mindaddig, míg önmagának is nem kézbesítette a legszörnyűbb levelet. És amikor kézbesítette, már nem volt érdemes élni.

Nem is élt tovább. Sem ő, sem a dalai. Csak a bánat, a vigasztalan szomorúság áradt el életünkön, s rajt is maradt. A bánat, amelyből az alig látható szépség és nagyság egy piciny része sarjad.

Bodrits István fordítása

